

36. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu'nda Prof. Dr. Oktay GÜVEMLİ Türk Ticaret Kanunlarının Türk Muhasebe Düşüncesine Etkileri konusunda bir konuşma yapmıştır.

Prof. GÜVEMLİ konuşmasında, 1850, 1926 ve 1957 ticaret kanunlarının Türk muhasebe düşüncesinin Batı Avrupa ile entegrasyonu konusunda öncülük yaptığını, 2011 tarihli Ticaret Kanunu'nun ise, Türk muhasebe düşüncesinin küreselleşme sürecine girmesini sağladığını anlatmıştır.

Prof. GÜVEMLİ özetle şunları anlatmıştır. 1850 yılında yürürlüğe giren ve Napolyon'un 1807 tarihli Code de Commerce'inden alınan 315 maddelik ilk ticaret kanunu kara ticaret hukukundan oluşmaktadır. Bu yasanın ilk iki maddesi tüccarı tanımlar; sonraki iki maddesi de tüccarın tutacağı günlük defter, envanter defteri ve kopya defterini (tüccarın ticari yazışmalarının kopya edildiği defter) tanımlamıştır. 15 Temmuz 1850'de yürürlüğe giren bu yasa ile Türk toplumu ilk kez çift yanlı kayıt yöntemi ile tanışmıştır (bu yasanın ilk kaleme alınışı ve tercümesi ise, 25 Şubat – 4 Mart 1848 tarihinde yapılmıştır).

Ticarette İslami kurallar geçerli olduğu için fazla uygulama olanağı bulunamayan yasa, zamana uyum sağlayacak şekilde Cumhuriyet ile birlikte yeniden hazırlanmış ve aynı defterler ile 1926'da yeniden yürürlüğe girmiştir. Ancak, vergilerin muhasebe kayıtlarına dayalı ve beyan usulüne göre alınmaya başlanması ile, muhasebenin önemi artmış ise de denetim sorunları çerçevesinde, muhasebenin vergi muhasebesi anlayışı doğrultusunda gelişme sürecine girdiğinin görülmektedir. Ancak batılılaşma süreninin hem akademik alanda ve hem de Atatürk'ün kurduğu İktisadi Devlet Teşekkülleri'nde maliyet muhasebesi ağırlık olarak muhasebe anlayışının geliştiği ve 1938-39 hesap döneminde İDT'de ilk kez tek tip mali tablolar düzenlendiği ve konsolide tabloların hazırlandığı görülmektedir.

1950'de liberal iktisat politikalarına geçilmesi döneminde muhasebe düşüncesinin batılılaşma sürecinde fazla bir gelişme olmadığı, yalnız İktisadi Devlet Teşekkülleri'ni Yeniden Düzenleme Komisyonu'nun çalışmaları sonucunda İDT'de tekdüzen muhasebe uygulamalarına 1971 yılında geçildiğinin dikkati çekmektedir (1992 Tekdüzen Hesap Planı çalışmaları bu çalışmalardan alınmıştır).

Batılılaşma sürecinin 1980 Turgut Özal döneminde Türk müteahhitlerinin ve iktisadi yapının yurt dışına açılmaları ile yeniden gündeme geldiği ve 1950-80 dönemindeki gecikmelerin kapatılmaya çalışıldığı ve önce 1989'da TÜRMOB'un kurulduğu, 1992'de hazırlanan tekdüzen hesap planının 1994'de yürürlüğe girdiği belirtilmiştir.

Gecikmeler batılılaşma sürecini zaman zaman aksatmıştır. Bir başka gecikme de 2005 yılında hazırlanan yeni Türk Ticaret Kanunu'nun 2011 yılında yürürlüğe girmesi ile yaşanmıştır. Batı Avrupa ülkeleri direktiflere dayalı muhasebe düzeninden uluslararası muhasebe ve denetim standartlarına 2005 yılında geçmiş ve o tarihte batılılaşma süreci yerini küreselleşme ile entegrasyona bırakmıştır. Dolayısı ile 2005-2011 arası anlamsız bir kayıp olmuştur. Ancak 2016 yılı sonu itibarı ile beş yüz binden fazla denetlenebilecek işletme bulunmasına rağmen bağımsız denetime tabi firma sayısının 5500 dolayında olduğu dikkati çekmektedir. Oysa 2016 yılında binlerce yeminli mali müşavir ve serbest muhasebeci – mali müşavir eğitimden geçmiş ve bağımsız denetçi belgesi almıştır. Bu nokta da bir gecikme yaşanması ihtimaline dikkati çekmek uygun olacaktır.